

Зосімович О.Ю.

МУЗЕЇ КОСМОНАВТИКИ НА ТЕРЕНАХ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ

Стрімкий розвиток космічних досліджень в середині ХХ століття суттєво вплинув на всі сфери людської діяльності: економіку, політику, науку, культуру. Він також позначився на розвитку музейної справи: в усьому світі почався процес створення аерокосмічних музеїв.

Історія виникнення музеїв космонавтики в Радянському Союзі починається ще з 1936 р., коли в Калузі було відкрито Будинок-музей К.Е.Цюлковського. Але, фактично, становлення мережі космічних музеїв почалося значно пізніше.

Державні музеї різних профілів відразу ж відгукнулися на історичні події в галузі освоєння космосу. По гарячих слідах в них почали створюватися виставки, що висвітлювали основні космічні дослідження. Такі виставки було організовано в Політехнічному музеї у Москві, в

Центральному музеї революції, в Меморіальному музеї К.Е.Цюлковського в Калузі та в інших краєзнавчих музеях.

На основі цих виставок почала формуватися мережа державних музеїв космонавтики. Тема освоєння космосу увійшла в цю систему як один з багатьох аспектів розвитку групи технічних, краєзнавчих та меморіальних музеїв. У 1967 р. за ініціативою С.П.Корольова та інших видатних діячів космічної науки і техніки було відкрито Музей історії космонавтики в Калузі, в 1967 р. - Меморіальний музей Ю.А.Гагаріна в м. Гжатськ, а в 1970 р. - Меморіальний будинок-музей С.П.Корольова в Житомирі та інші.

Оперативно (вже в 1961 р.) відреагували на суспільний інтерес до космічної тематики сільські громадські музеї. Для них це було логічним продовженням теми "Наші видатні земляки". Через рік виникли перші шкільні та вузівські музеї цього профілю. З 1963 р. почали з'являтися музеї на підприємствах космічної галузі. В цих музеях застосовувався приблизно такий методичний підхід: "Внесок заводу та його колективу в розвиток ракетної техніки та космонавтики".

У 1970-тих рр. кількість музеїв космонавтики стрімко зростала: створювалося по декілька музеїв на рік (переважно меморіальні та космічні розділи в меморіальних та краєзнавчих музеях). Наприкінці другого десятиріччя космічної ери територія СРСР була вкрита розгалуженою мережею музеїв космонавтики, в яких знаходилися експозиції як розгорнутого плану, так і ті, що були присвячені конкретним подіям, проблемам та видатним діячам космічної галузі.

Процес створення музеїв космонавтики відбувався у період зростаючого інтересу до реліквій національної історії. Тисячі людей із задоволенням відвідували нові експозиції та із здивуванням виявляли для себе, що історія техніки при вмілому висвітленні може становити інтерес і приносити не меншу естетичну насолоду, ніж пам'ятки архітектури та мистецтва.

У 1980-тих роках процес створення музеїв космонавтики починає згасати. Стало очевидним, що кількісне становлення мережі космічних музеїв завершено.

З розпадом Радянського Союзу музеї космонавтики зазнали значних змін. Як в Росії, так і в Україні багато музеїв та експозицій з космонавтики було закрито внаслідок різних причин: фінансових, політичних, ідеологічних. Частина з них на деякий час припинили свою роботу. Сьогодні розпочався процес відродження космічних музеїв. Час висуває інші завдання та проблеми, але досвід, набутий музеями космонавтики, створеними в ХХ столітті, слід не забувати, а використати його на новому сучасному рівні.